

Gluren bij de buren

Behoud van zeldzame rassen en biodiversiteit

Zaden van 400 tomatenrassen kun je kiezen in de boutique op internet van de Franse organisatie Kokopelli. Naast rood ook geel, oranje, groen, paars, zwart. Naast rond ook langwerpig, plat, puntig, geribbeld, gelobd. Ook Pro Specie Rara in Zwitserland en Arche Noah in Oostenrijk maken zich sterk voor behoud van oude en zeldzame rassen. Een bron van inspiratie. *Tekst: Ellen Winkel / Foto's: Pro Specie Rara en Ton Baars.*

Pro Specie Rara

De manier waarop Pro Specie Rara het Zwitsers genetisch erfgoed behoedt en verzorgt, is indrukwekkend. De organisatie heeft een netwerk van ruim 3000 (moes)tuinders en (hobby)dierhouders die één of enkele rassen adopteren om ze in stand te houden en/of te vermeerderen. Samen vormen ze een levende genenbank met momenteel 26 rassen van landbouwhuisdieren, 1800 fruitboomrassen, 1200 rassen van akker- en tuinbouwgewassen, 400 bessenvariëteiten en ruim 200 soorten sierplanten. Naar de herkomst, het landbouwkundig gebruik en de karakteristieken van deze rassen hebben ze uitgebreid onderzoek gedaan.

Pro Specie Rara heeft - met twintig betaalde krachten in dienst - veel vakkennis in huis en zorgt ervoor dat de rassen op een professio-

nele manier in stand worden gehouden. Iemand die een ras wil adopteren, moet eerst een cursus volgen. Nauwkeurig wordt bijgehouden wie welke zaden heeft ontvangen en vermeerderd. Een duplicaat van alle rassen zit in een zogenaamde black box in de genenbank. De 'in-stand-houders' ((moes)tuinders) geven elk jaar een deel van hun zaden terug aan de zadenbank en als er genoeg zaden zijn, zijn die gratis beschikbaar voor de donateurs. De meeste zaden zijn niet te koop. Dankzij goede afspraken met de Coöp liggen producten onder het eigen 'Pro Specie Rara'-label in de Coöp-supermarkten in heel Zwitserland: verschillende soorten groente en fruit (vooral de tomaten en paprika's zijn geliefd) en zuivelproducten van de Appenzeler-geit. Ook plantgoed in het voorjaar loopt goed. De supermarktproducten worden door

professionele boeren en tuinders geteeld en de zaden ervoor worden door biologisch zaadbedrijf Sativa vermeerderd.

De stichting heeft 9000 donateurs en geniet grote naamsbekendheid in Zwitserland. Ze organiseert regelmatig publieksacties, zoals een grote, jaarlijkse plantjesmarkt. Ook zijn er verspreid over het land 70 demonstratietuinen en dierenparken ingericht.

Arche Noah

Oostenrijk heeft een vergelijkbare organisatie: Arche Noah, een vereniging met 8000 leden en 30 medewerkers. In hun rassenarchief hebben ze ruim 6000 variëteiten, onder andere 800 bonenrassen, 250 tarwerassen en 190 aardappelrassen. Alle planten zijn be-

schreven en gefotografeerd in hun soorten-handboek, dat voor leden toegankelijk is op internet. In tegenstelling tot Pro Specie Rara houden ze zich niet met dierenrassen bezig. Arche Noah heeft een demonstratietuin met een winkel die jaarlijks meer dan 20.000 bezoekers trekt. In hun vermeerderingstuin telen ze ieder jaar honderden soorten om het zadenarchief levend te kunnen houden. Daarnaast doen 150 (moes)tuinders mee aan het in stand houden van de rassen. Via een webwinkel verkoopt Arche Noah enkele honderden soorten zaden en knollen en daarnaast boeken en brochures. De vereniging biedt een scholingsprogramma aan en organiseert verschillende publieksactiviteiten, zoals een grote zaden- en plantjesmarkt in het voorjaar en een oogstfeest met proeverijen in het najaar. Ook hebben ze twee medewerkers die zich volledig inzetten voor een betere wetgeving; één van hen werkt in Brussel. Ze betrekken daarbij ook de burger, bijvoorbeeld met het verzoek een petitie te tekenen tegen regel-

geving die het ruilen van zaad illegaal maakt.

Kokopelli

De Franse organisatie Kokopelli heeft als slogan: Pour la Libération de la Semence et de l'Humus (voor de bevrijding van het zaad en de humus). Deze vereniging weigert te accepteren dat regionale, zaadvaste rassen die niet op de rassenlijst staan, niet verkocht mogen worden en trekt zich daar weinig van aan. Daarom moeten mensen van Kokopelli regelmatig voor de rechtbank verschijnen.

Via hun webwinkel bieden ze zaad van 1700 verschillende rassen aan, die voor het grootste deel door Franse biologische telers worden geproduceerd. Een klein deel wordt geïmporteerd. Daarnaast beheren ze een verzameling van zeer zeldzame rassen, die alleen op verzoek beschikbaar zijn voor speciale leden. Via hun campagne 'Semences sans Frontières' (Zaden zonder Grenzen) geven ze jaarlijks honderden zakjes zaad weg aan boeren in arme landen. ☺

Ook in Nederland!

Het bestuur van Stichting Zaadgoed, de stichting die zich in Nederland inzet voor biologische zaden en behoud van biodiversiteit, kwam vorig jaar vol inspiratie terug van een bezoek aan Pro Specie Rara in Zwitserland. Ze waren zelfs zo enthousiast, dat ze gelijk plannen gingen maken om in Nederland vergelijkbare activiteiten op te starten.

Een lijst met 4500 oude, Nederlandse groenterrassen die veelal niet meer in de handel zijn, de zogenaamde Oranje Lijst, is samengesteld door de genenbank in Wageningen (Centrum voor Genetische bronnen Nederland; CGN). Stichting Zaadgoed ziet volop mogelijkheden om rassen van deze lijst door donateurs (vaak (moes)tuinders) te laten adopteren. Na een cursus kan iemand een bepaald ras in stand houden. Zo komt het zaad uit de vriezer het veld in. Op die manier gaan honderden tuinters bijdragen aan het – letterlijk – in leven houden van ons cultureel erfgoed. Daarmee bieden ze tegenwicht aan de monopolisering van zaadgoed door multinationals.

Stichting Zaadgoed heeft al een klein proefproject uitgevoerd in samenwerking met Stichting Eeuwig Moes en de genenbank, waarbij ze haar donateurs uitnodigde om oude erwten- en kapucijnerrassen te telen. Ook biedt Zaadgoed cursussen aan: 'selectie in eigen boerenhand' voor professionele telers en (binnenkort) een cursus zaadteelt voor moestuinders. De stichting is de nieuwe plannen momenteel aan het uitwerken en bereidt een campagne voor. Heb je belangstelling? Houd hun website in de gaten of word donateur, www.zaadgoed.nl.

Handboek biologische zaadteelt

In het Handbuch *Samen Gärtnerei*, dat is samengesteld door Pro Specie Rara en Arche Noah, staat alles wat je weten moet over het telen en oogsten van zaad van groentegewassen op ruim 400 pagina's, geïllustreerd met mooie foto's. In Nederland is het bij de (online) boekhandel verkrijgbaar voor € 33. Kokopelli heeft een vergelijkbaar boek gemaakt, *Semences de Kokopelli*. Het heeft 850 pagina's en 1300 kleurenfoto's en is verkrijgbaar in de webshop van Kokopelli à € 55. Er is ook een Engelse (en dunnere) variant (*The Seeds of Kokopelli*).

www.prospecierara.ch

www.arche-noah.at

www.kokopelli-semences.fr

www.kokopelli-seed-foundation.com

